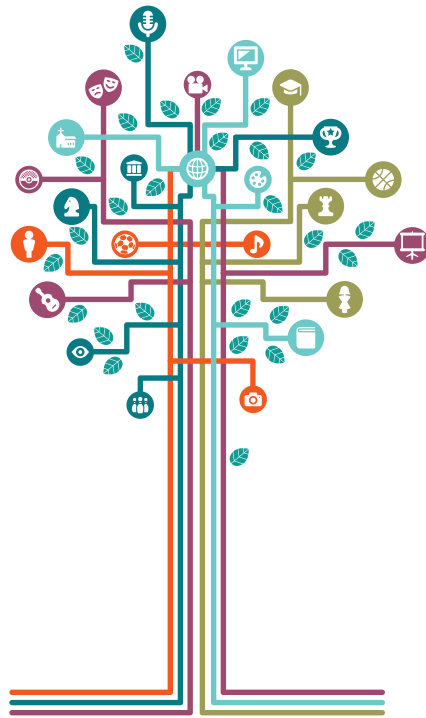

Οδηγός Καλών Πρακτικών για τον Συμμετοχικό Πολιτιστικό Σχεδιασμό

ΣΥΝΟΨΗ ΟΔΗΓΟΥ

Συμμετοχικός Πολιτιστικός Σχεδιασμός
Στάδια Εφαρμογής Συμμετοχικής Διαδικασίας
Εργαλεία Συμμετοχής:
Διαπροσωπική & Διαδικτυακή Συμμετοχή

Αθήνα, Απρίλιος 2016

Εισαγωγή

Το παρόν τεύχος αποτελεί μια σύνοψη του **Οδηγού Καλών Πρακτικών για τον Συμμετοχικό Πολιτιστικό Σχεδιασμό**, έναν Οδηγό που συντάχθηκε κεφαλαιοποιώντας την εμπειρία των συμμετοχικών διαδικασιών στο πλαίσιο του έργου «*Ανάπτυξη Συμμετοχικής Μεθοδολογίας και e-Πλατφόρμας για τη Χάραξη Ολοκληρωμένης Πολιτιστικής Πολιτικής σε Τοπικό Επίπεδο – Πιλοτική Εφαρμογή στον Δήμο Κορυδαλλού*» - «**DemoCU**». Ο Οδηγός αποτελεί ένα βασικό παραδοτέο του συγκεκριμένου έργου και στοχεύει να αποτελέσει ένα εργαλείο για την παρουσίαση, με έναν απλουστευμένο και συνοπτικό τρόπο:

- των σταδίων του συμμετοχικού πολιτιστικού σχεδιασμού,
- των εργαλείων της συμμετοχής που αξιοποιήθηκαν
- της «βήμα προς βήμα» εφαρμογής τους στο «**DemoCU**», καθώς και
- των επιμέρους αποτελεσμάτων κάθε σταδίου.

Ο Οδηγός απευθύνεται σε:

- Φορείς της τοπικής/περιφερειακής αυτοδιοίκησης
- Πολιτιστικούς και αθλητικούς φορείς της πόλης
- Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις – ΜΚΟ
- Ακαδημαϊκά Ιδρύματα

Σε σειρά κειμένων πολιτικής, ο πολιτισμός αναδεικνύεται:

- ως ο **4^{ος} πυλώνας της βιώσιμης ανάπτυξης**, όπως αυτό αποτυπώνεται στην Ατζέντα 21 για τον πολιτισμό (Agenda 21, 1994), UCLG, 2015),
- ως **καταλύτης** για τη δημιουργικότητα στο πλαίσιο της στρατηγικής της Λισαβόνας για την ανάπτυξη και την απασχόληση [Ευρωπαϊκή Ατζέντα για τον Πολιτισμό, 2006 - COM(2007)242 final], και
- ως πυρήνας ανάπτυξης της **οικονομίας του πολιτισμού και της δημιουργίας** (Στρατηγικό Σχέδιο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τον Πολιτισμό 2010-2014).

Γενικότερα, αφορά όλους εκείνους που υιοθετούν τις συμμετοχικές προσεγγίσεις σε τοπική ή άλλη σχεδιαστική κλίμακα, επιδιώκοντας μια πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση της αναπτυξιακής διαδικασίας σε τοπικό επίπεδο.

Συμμετοχικός Πολιτιστικός Σχεδιασμός & Βιώσιμη Τοπική Ανάπτυξη

Η δεύτερη ενότητα του Οδηγού εισάγει τον αναγνώστη/μελετητή στην έννοια του **συμμετοχικού πολιτιστικού σχεδιασμού** και στα βήματα κατάρτισης ενός στρατηγικού **συμμετοχικού πολιτιστικού σχεδίου**. Ειδικότερα επισημαίνεται ότι -σύμφωνα και με την άποψη μιας κρίσιμης μάζας της διεθνούς επιστημονικής κοινότητας (UCLG, 2015)- η ενσωμάτωση του πολιτισμού στην αναπτυξιακή στρατηγική είναι ζωτικής σημασίας για την αποτελεσματική και βιώσιμη διαχείριση ενός μεγάλου αριθμού αστικών και τοπικών προκλήσεων - **ο πολιτισμός ως 4^{ος} πυλώνας της βιώσιμης τοπικής ανάπτυξης**.

Στη συνέχεια ορίζεται ο **συμμετοχικός πολιτιστικός σχεδιασμός**, ο οποίος και διαχωρίζεται από τις άλλες μορφές πολιτιστικού σχεδιασμού.

Ο συμμετοχικός πολιτιστικός σχεδιασμός διαμορφώνει μια πλατφόρμα αλληλεπίδρασης και συνεργασίας μεταξύ των τοπικών αρχών διοίκησης, των φορέων και των πολιτών στα θέματα του πολιτισμού. Η συμμετοχική σχεδιαστική προσέγγιση στη διαχείριση των τοπικών πολιτιστικών πόρων βοηθά όλους τους εμπλεκόμενους στο σχεδιαστικό αυτό εγχείρημα:

- στην αναγνώριση και καλύτερη κατανόηση των **πολιτιστικών πόρων** και της αξίας αυτών για την τοπική κοινωνία,
- στη δόμηση ενός **στρατηγικού σχεδίου αξιοποίησης** αυτών, σύμφωνα με τις επιλογές και τα οράματα των τοπικών κοινωνιών, διασφαλίζοντας τη συναίνεση όλων των τοπικών παραγόντων, και
- στη **διασύνδεση** του πολιτισμού με άλλες πολιτικές (π.χ. οικονομικές ή κοινωνικές πολιτικές), συμβάλλοντας έτσι στην ολοκλήρωση της πολιτιστικής διάστασης στην αναπτυξιακή διαδικασία.

Η υλοποίηση μιας άσκησης συμμετοχικού πολιτιστικού σχεδιασμού απαιτεί **γνώση** σε μια σειρά γνωστικών αντικειμένων, που εμπλέκονται σε ένα τέτοιο εγχείρημα. Πιο συγκεκριμένα απαιτείται μια εμβάθυνση γύρω από το αντικείμενο του **πολιτισμού**, γνώση γύρω από τα θέματα του **σχεδιασμού**, καθώς και γνώση σχετική με τη **συμμετοχική διαδικασία** (οργάνωση, σχεδιασμός και υλοποίηση της διαδικασίας αυτής), τις μεθόδους συμμετοχής που μπορούν να αξιοποιηθούν, την πρακτική εφαρμογή τους κ.λπ. Στο πλαίσιο του παρόντος Οδηγού, προτείνονται μια σειρά από αντίστοιχα εγχειρίδια και πηγές πληροφόρησης τόσο για τις συμμετοχικές διαδικασίες όσο και για τον πολιτιστικό σχεδιασμό.

Ο Οδηγός περιγράφει στη συνέχεια **τα πρώτα βήματα ενός τέτοιου εγχειρήματος, όπως εφαρμόστηκαν στην πράξη στο συγκεκριμένο έργο. Αυτά είναι:**

- Αναγνώριση των προτεραιοτήτων της τοπικής αρχής, διασφάλιση της εμπλοκής της και της ανάληψης ενός ηγετικού ρόλου για έναν πιο αποτελεσματικό σχεδιασμό
- Δημιουργία Ομάδας Έργου, με τη συμμετοχή τεχνοκρατών και στελεχών της Τοπικής Αυτοδιοίκησης
- Αναγνώριση, καταγραφή και ενεργοποίηση των συμμετεχόντων (Stakeholder analysis)
- Δημιουργία ενός συντονιστικού οργάνου διαβούλευσης - Η Πολιτιστική Επιτροπή Διαβούλευσης (ΠΕΔ) στο έργο **«DemoCU»**
- Κατάρτιση ενός Σχεδίου Δράσεων Επικοινωνίας για την ευρεία κινητοποίηση και συστράτευση φορέων και πολιτών στο συμμετοχικό εγχείρημα, ως βασικού παράγοντα για τη διεύρυνση και επιτυχή εφαρμογή της συμμετοχής.

Η Πολιτιστική Επιτροπή Διαβούλευσης (ΠΕΔ) στο έργο **«DemoCU»** αποτελείται από μέλη της τοπικής ηγεσίας, εκπροσώπους πολιτιστικών και αθλητικών φορέων, αλλά και ενεργούς πολίτες σε θέματα πολιτισμού και αποτέλεσε ένα άτυπο όργανο συντονισμού της διαβούλευσης της Ομάδας Έργου και των υπολοίπων εμπλεκόμενων φορέων, αλλά και σύμβουλο της Ομάδας Έργου σε θέματα πολιτισμού.

Η διαδικασία του πολιτιστικού σχεδιασμού επιχειρεί να απαντήσει, σύμφωνα με τη μεθοδολογία που ακολουθήθηκε στο έργο «**DemoCU**», σε τέσσερα **βασικά ερωτήματα** (τρία από αυτά αφορούν τα κλασσικά ερωτήματα του στρατηγικού σχεδιασμού) (Βλ. Ενότητα του αναλυτικού Οδηγού Καλών Πρακτικών για τον Συμμετοχικό Πολιτιστικό Σχεδιασμό):

Πού είμαστε; Πού θέλουμε να Πάμε; Πώς θα πάμε; Πώς θα ενσωματωθεί η πολιτιστική διάσταση;

Σε κάθε στάδιο, ο Οδηγός αναφέρει τα βήματα που πραγματοποιήθηκαν και το αποτέλεσμα που προέκυψε από αυτά, ενώ περιγράφονται συνοπτικά οι μέθοδοι και τα εργαλεία συμμετοχής που υιοθετήθηκαν για τον σκοπό αυτό.

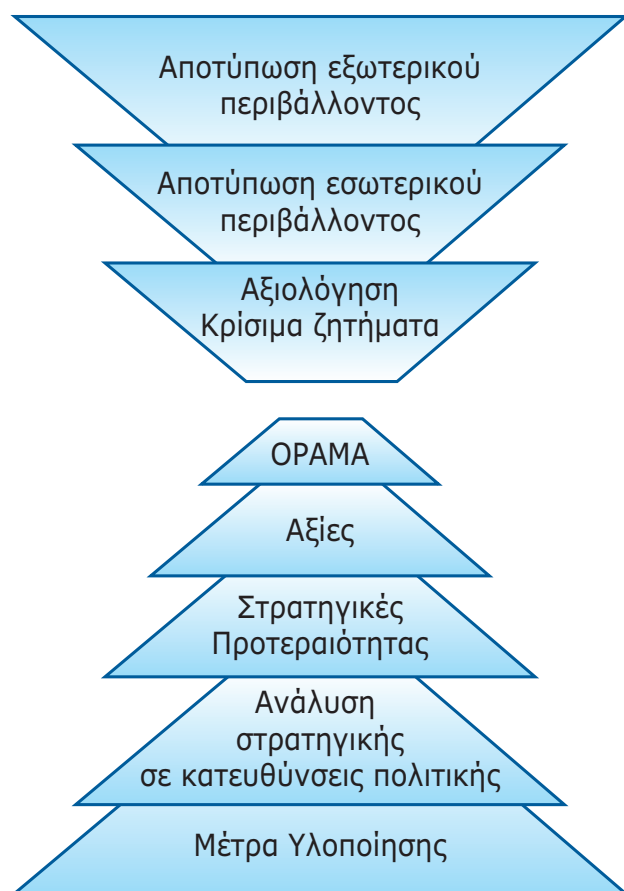
Στο πλαίσιο του έργου «**DemoCU**», η απάντηση στο ερώτημα «**Πού ΕΙΜΑΣΤΕ;**» αποτέλεσε το πρώτο στάδιο του έργου. Στο στάδιο αυτό πραγματοποιήθηκαν:

A. Η ανάλυση της υπάρχουσας κατάστασης.

B. Ο προσδιορισμός του πολιτιστικού προφίλ (cultural mapping) της περιοχής, με την παράλληλη χαρτογράφηση / οπτικοποίηση πολιτιστικών δομών και υποδομών.

Γ. Η αξιολόγηση της περιοχής μελέτης και του πολιτιστικού της προφίλ.

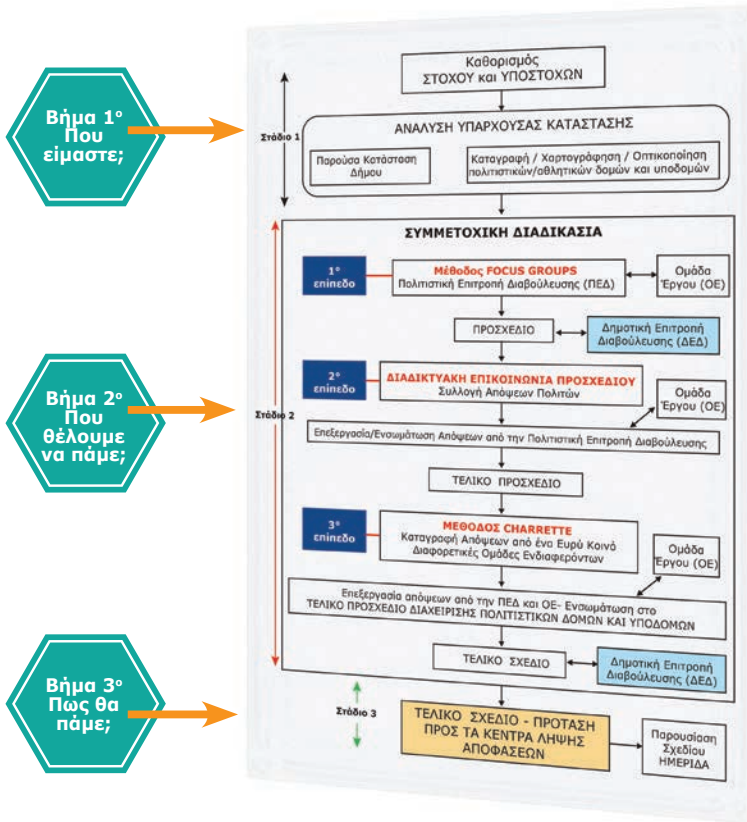

Βασικό εργαλείο αξιολόγησης αποτέλεσε η ανάλυση Πλεονεκτημάτων, Μειονεκτημάτων, Απειλών και Ευκαιριών – **SWOT ανάλυση**.

Στο πλαίσιο του έργου «**DemoCU**», η απάντηση στο ερώτημα «**Πού θέλουμε να ΠΑΜΕ;**» αποτέλεσε το δεύτερο στάδιο του έργου. Στο στάδιο αυτό πραγματοποιήθηκαν μια σειρά από συμμετοχικές διαδικασίες, που οδήγησαν στη δημιουργία συναίνεσης για τη διατύπωση ενός **κοινού στρατηγικού στόχου και συγκεκριμένων αξόνων προτεραιότητας και κατευθύνσεων πολιτιστικής πολιτικής**. Η διατύπωση του **στόχου** και των **αξόνων προτεραιότητας** αποτελεί ουσιαστικά μια αλληλουχική προσέγγιση, που προκύπτει από το προηγούμενο βήμα. Η διαβούλευση ξεκίνησε με την κατάρτιση ενός επικοινωνιακού κειμένου και υλοποιήθηκε με έναν αριθμό διαφορετικών ομάδων αποδεκτών και διαφορετική μεθοδολογική προσέγγιση σε κάθε μια από αυτές. Στόχος ήταν η κατάρτιση ενός **Προσχεδίου Ολοκληρωμένης Διαχείρισης Πολιτιστικών Δομών/ Υποδομών στον Δήμο Κορυδαλλού, που απαντάει στο ερώτημα «ΠΟΥ ΘΕΛΟΥΜΕ ΝΑ ΠΑΜΕ;»**

Η συμμετοχική διαδικασία συνεχίζεται και ολοκληρώνεται με την εξειδίκευση του Προσχεδίου σε ιεραρχημένες δράσεις, που **αντανακλούν τις ανάγκες και ενσωματώνουν τις προτάσεις πολιτών και φορέων, απαντώντας στο ερώτημα «ΠΩΣ ΘΑ ΠΑΜΕ;»**

Για την **ενσωμάτωση της πολιτιστικής διάστασης** και την απάντηση στο τέταρτο ερώτημα, ο Οδηγός προτείνει:

- την ενσωμάτωση του στρατηγικών προτεραιοτήτων και κατευθύνσεων πολιτιστικής πολιτικής στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα του Δήμου,
- τη συνεχή ενημέρωση και παρακολούθηση της υλοποίησής του από τη δημοτική αρχή,
- τη δέσμευση κατάλληλου ανθρωπίνου δυναμικού.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1: Τα στάδια της διαδικασίας συμμετοχικού πολιτιστικού σχεδιασμού στο έργο «**DemoCU**»

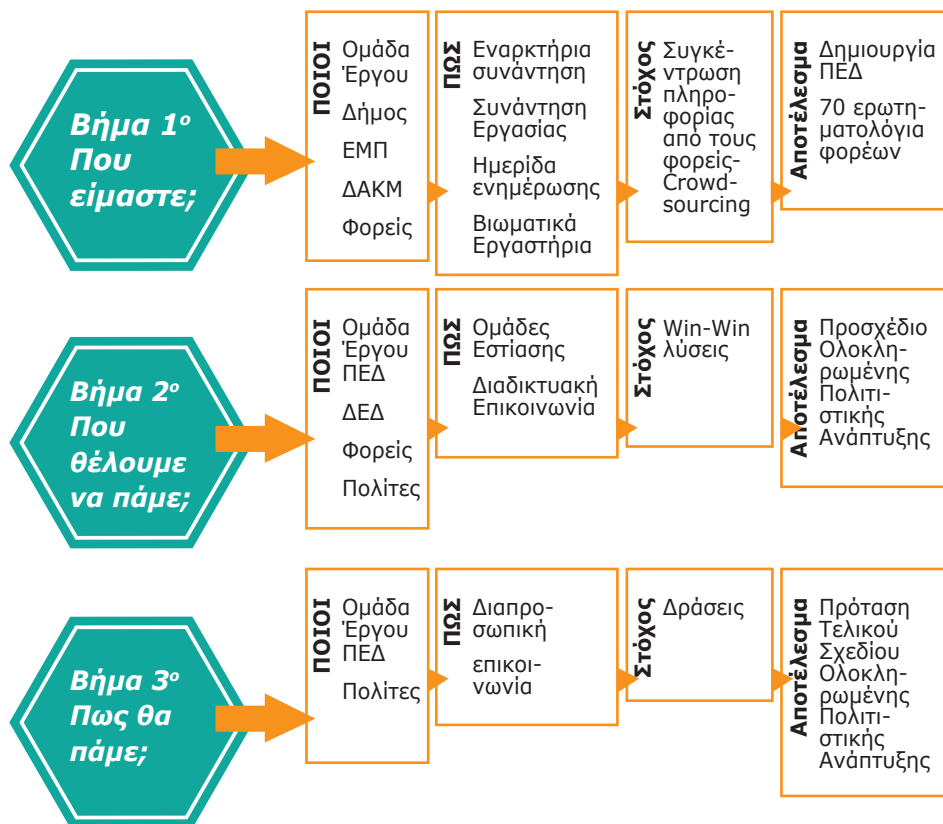
Συμμετοχική Διαδικασία: Οργανωμένη Σχεδιαστική Προσέγγιση για τη Διαμόρφωση ενός Αποτελεσματικού Σχεδίου Πολιτιστικής Ανάπτυξης

Στη συνέχεια του Οδηγού παρουσιάζονται εν συντομία τα **συμμετοχικά εργαλεία ανά στάδιο σχεδιασμού**, που υιοθετήθηκαν στο πλαίσιο του έργου «**DemoCU**», αλλά και **ο τρόπος με τον οποίο αυτά ενσωματώθηκαν στη μεθοδολογική προσέγγιση** που αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του έργου αυτού. Ο **τρόπος παρουσίασής τους σχετίζεται με τα στάδια πολιτιστικού σχεδιασμού που υιοθετήθηκαν και τα ερωτήματα σχεδιασμού της προηγούμενης ενότητας** (βλ. ενότητα 2 του Οδηγού και Διάγραμμα 2 που ακολουθεί).

Καίρια σημασία στην οποιαδήποτε συμμετοχική σχεδιαστική διαδικασία έχει:

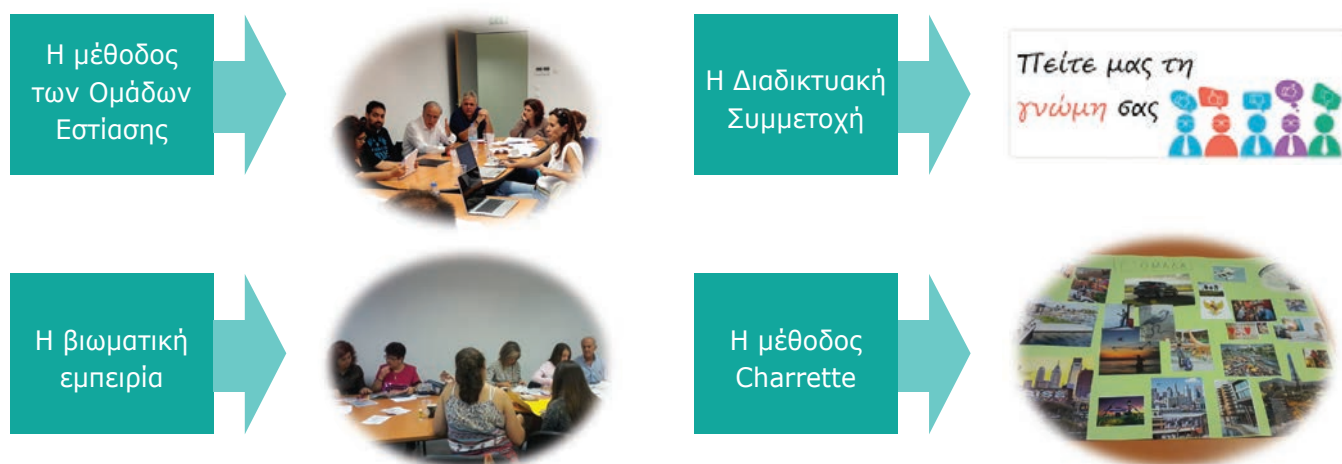
- η **προετοιμασία του συμμετοχικού εγχειρήματος** (δημιουργία Ομάδας Έργου, δέσμευση της τοπικής ηγεσίας, κατανόηση των φραγμών/εμποδίων συμμετοχής με τη μέθοδο CLEAR: Lowndes and Pratchett 2006),
- η **ανάπτυξη της συμμετοχικής μεθοδολογίας**, μέσα από τον καθορισμό των σταδίων υλοποίησης, την επιλογή των συμμετεχόντων, τον καθορισμό του σταδίου αλλά και του τρόπου εμπλοκής των συμμετεχόντων, τον καθορισμό του στόχου/επιδιωκόμενου αποτελέσματος της συμμετοχής, την κατάρτιση χρονοδιαγράμματος υλοποίησης και τη δέσμευση πόρων κ.λπ. (βλ. Διάγραμμα 2 - «**DemoCU**», σχετικά με το ποιοι συμμετέχουν, πώς συμμετέχουν, τους στόχους και τα προσδοκώμενα αποτελέσματα),
- Η συνεπής, αλλά και ευέλικτη στις εξελίξεις, υλοποίηση των συμμετοχικών διαδικασιών ανά στάδιο σχεδιασμού.

ΣΥΜΒΟΥΛΗ: Διατηρήστε μια σχέση επικοινωνίας με το κοινό. Ευχαριστείτε το για τη συμμετοχή του. Δείξτε του με τον τρόπο σας πόσο σημαντική είναι η συνεισφορά του.

Διάγραμμα 2: Η συμμετοχική διαδικασία ανά στάδιο πολιτιστικού σχεδιασμού (ΠΟΙΟΙ, ΠΩΣ, ΓΙΑΤΙ, ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ)

Τα Βασικά Συμμετοχικά Εργαλεία στο «DemoCU»

"The leader of the past knew how to TELL. The leader of the future will know how to ASK"

Peter Drucker

Λίγα λόγια για το Έργο

Η Αστική μη Κερδοσκοπική Εταιρία «**Δίκτυο Απασχόλησης και Κοινωνικής Μέριμνας**» σε συνεργασία με το **Δήμο Κορυδαλλού** και το **Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Σχολή Αγρονόμων Τοπογράφων Μηχανικών, Τομέας Γεωγραφίας και Περιφερειακού Σχεδιασμού**, σχεδίασαν και υλοποίησαν το έργο «**DemoCU**».

Βασικός στόχος του «**DemoCU**» αποτέλεσε η ενεργοποίηση, ευαισθητοποίηση και προώθηση της συμμετοχής φορέων, πολιτών και όλης της τοπικής κοινωνίας του Δήμου Κορυδαλλού για την από κοινού χάραξη και διαμόρφωση ενός Ολοκληρωμένου Σχεδίου Πολιτιστικής Ανάπτυξης του Δήμου.

Τα προϊόντα του Έργου «DemoCU»

Καταγραφή του πολιτιστικού προφίλ του Δήμου Κορυδαλλού, μέσα από την εμβάθυνση της παρούσας κατάστασης των τομέων του Πολιτισμού και Αθλητισμού. Αποτέλεσμα της μελέτης αυτής ήταν η πλήρης καταγραφή 70 πολιτιστικών και αθλητικών φορέων στον Δήμο Κορυδαλλού.

Χαρτογράφηση / οπτικοποίηση πολιτιστικών / αθλητικών δομών και υποδομών στον Δήμο Κορυδαλλού.

Ολοκληρωμένο Σχέδιο
Διαχείρισης Πολιτιστικών
Δομών και Υποδομών

Δημιουργία της διαδικτυακής πλατφόρμας «DemoCU» ως εργαλείου διαχείρισης των τομέων του Πολιτισμού και του Αθλητισμού του Δήμου Κορυδαλλού. Η πλατφόρμα αυτή θα συνεχίσει να λειτουργεί και να επικαιροποιείται σε συνεχή βάση με την υποστήριξη του Δήμου Κορυδαλλού.

Συμμετοχική ανάπτυξη ενός **Ολοκληρωμένου Σχεδίου Διαχείρισης Πολιτιστικών / Αθλητικών Δομών και Υποδομών**, ως βασικού πυλώνα τοπικής ανάπτυξης, λαμβάνοντας υπόψιν τις απόψεις και παρατηρήσεις των φορέων και των πολιτών του Δήμου Κορυδαλλού που συμμετείχαν.

Ανάπτυξη «**Οδηγού Καλών Πρακτικών**», με βάση την εμπειρία που αποκτήθηκε από το έργο «**DemoCU**», για την περαιτέρω προώθηση της συμμετοχικής Δημοκρατίας και των συμμετοχικών διαδικασιών σε τοπικό επίπεδο και σε άλλα πλαίσια, τομείς και περιβάλλοντα.

Οι πολλαπλές λειτουργίες της ψηφιακής πλατφόρμας πολιτισμού «DemoCU»

Επισκεφτείτε τη πλατφόρμα «**DemoCU**» στο www.democu.gr

Οδηγός Καλών Πρακτικών για τον Συμμετοχικό Πολιτιστικό Σχεδιασμό

Επιμέλεια Σύνοψης Οδηγού

Στρατηγέα Αναστασία, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Ε.Μ.Π., Επιστημονική Υπεύθυνη Έργου «**DemoCU**»

Μαραβά Νεκταρία, MSc, Επιστημονικός Συνεργάτης ΔΑΚΜ

Αλεξόπουλος Ανδρέας, Δρ., Στέλεχος ΔΑΚΜ, Υπεύθυνος ενεργοποίησης φορέων, Υπεύθυνος υλοποίησης Επικοινωνιακού Σχεδίου «**DemoCU**»

Εταίροι έργου

www.dakm.gr

Δ Η Μ Ο Σ

ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ

www.korydallos.gr

Τομέας Γεωγραφίας και Περιφερειακού Σχεδιασμού
Σχολή Αγρονόμων Τοπογράφων Μηχανικών
Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο

www.survey.ntua.gr/el/

www.facebook.com/DemoCU.project

[@democu_project](https://twitter.com/democu_project)

Το έργο «**DemoCU**» εκπονήθηκε στο πλαίσιο του Προγράμματος «Είμαστε Όλοι Πολίτες» του Χρηματοδοτικού Μηχανισμού του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ) 2009-2014 για τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ)

Πρόσκληση: «Προαγωγή των Δημοκρατικών Αξιών, συμπεριλαμβανομένων των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων»

Αθήνα, Απρίλιος 2016

Το έργο χρηματοδοτείται από την Ισλανδία, το Λιχτενστάιν και τη Νορβηγία, στο πλαίσιο του Προγράμματος "Είμαστε όλοι Πολίτες", το οποίο είναι μέρος του συνολικού Χρηματοδοτικού Μηχανισμού του ΕΟΧ για την Ελλάδα, γνωστού ως **EEA Grants**. Διαχειριστής Επιχορήγησης του Προγράμματος είναι το **Ίδρυμα Μποδοσάκη**. Στόχος του Προγράμματος είναι η ενδυνάμωση της κοινωνίας των πολιτών στη χώρα μας και η ενίσχυση της κοινωνικής δικαιοσύνης, της δημοκρατίας και της βιώσιμης ανάπτυξης.